

Könyvtár- és tájékoztatásügy

Általános kérdések

07/070

BRINDLEY, Lynne: Re-defining the library = Libr.Hi Tech. 24.vol. 2006. 4.no. 484-495.p. Bibliogr.

A könyvtár fogalmának, szerepének újragondolása

Jövő könyvtára; Nemzeti könyvtár; Tervezés

2006-ban a bielefeldi konferencián hangzott el a British Library képviselőjének vitaindító előadása azokról a közelmúltban lezajlott folyamatokról, amelyek alapjaiban módosították a könyvtáraknak a társadalomban betöltött helyéről vallott korábbi felfogást.

Brindley illusztrációi világosan igazolják, hogy a kihívás összetett: a technológiai korszakváltás hatása nem pusztán a könyvtáros és a felhasználó viszonylatában hozott radikálisan újat, de például a hozzáférés kérdésében szemléletbeli, szerzői jogi, gazdasági problémák is megoldásra várnak. Nem kevésbé sürgető feladat a könyvtárhasználat szokásainak megváltozása sem, hisz az olvasók egyre nagyobb hányada érdeklődik az információ digitalizált formája iránt – ennek következménye pedig a könyvtári tér újragondolása kell, hogy legyen. A külső hatások között végül az üzlet világa felől tapasztalható nyomás említhető, mint amely versenyhelyzetet teremtve ösztönöz a továbblépésre.

Egy tengeren túli felmérés adatai mindazonáltal azt bizonyítják, hogy nem áldozott le a hagyományos könyvtári szolgáltatások napja sem. A modernizáció útján élen járó Egyesült Államokban például még ma is ötször annyi regisztrált könyvtári tag van, mint ahányan az Amazonon keresztül vásárolnak, és az intézmények négy-

szer annyi tételt kölcsönöznek naponta, mint amennyi a népszerű internetes cég forgalma. Világviszonylatban a statisztika imponáns képet mutat: több mint 1 millió könyvtár (16 milliárd kötettel) igyekszik kielégíteni a mintegy 1 milliárd felhasználó igényeit.

A British Library „házon belüli” 2005-ös felmérése látszólag evidens kérdésekre kereste a választ: hogyan lehetne kiszolgálni az új, „internetes generációt”; folytatható-e, és ha igen, milyen módon a könyvtár hagyományos kutatói/tanítói szerepvállalása az új körülmények között; hogyan lehetne becsalogatni a nem használók tömegeit a könyvtárba; az információs lánc melyik szeletére érdemes fókuszálnia a szolgáltatások megtervezésénél; milyen új módjai képzelhetők a tartalomszolgáltatásnak. Az olvasói reakciók komoly segítséget jelentettek az orientálásban. Ezek többsége ugyan megerősítette az intézményről élő sztereotípiákat (könyvközpontú, nem túl gyors, stb.), de pozitívként jelölte meg például – a keresőmotorokkal ellentétben – a szolgáltatott információ minőségét, megbízhatóságát. Az eredmények nyomán kezdődött meg a címben jelzett önmeghatározás újragondolása.

Brindley hét pontban foglalja össze azokat a kritériumokat, amelyek révén a könyvtár egyfelől megőrzi relevanciáját, másfelől megnövelheti szolgáltatásai értékét. Mindenekelőtt ismernie kell a felhasználóit, és arra kell törekednie, hogy minél rövidebb időn belül reagálhasson jövőbeni kívánalmaikra. Számos sikeresen megújult kulturális intézmény (könyvesbolt, múzeum, galéria) mintájára úgy alakítja át a fizikai teret, hogy az alkalomadtán társadalmi fórummá, találkozó, koncertek, viták színhelyévé válhasson. Az üzleti világ szereplőinek becsalogatására a BL nemrég új részleggel gazdagodott (*British Library' Business and IP Centre*), és ugyancsak

ők teremtették meg London legnagyobb wi-fi közterét. 2000 óta külön igazgatóság gondoskodik róla, hogy a marketing-szemlélet jelen legyen a mindennapi gyakorlatban. Negyedik elemként a szerző a ritkaságok digitalizálását említi: *Turning the Pages* programjuk során virtuálisan rekonstruálták Mozart zenei naplóját, és jelenleg is dolgoznak a világ négy pontján őrzött *Codex Sinaiticus* „újraegyesítésén”.

Az említettek mellett nemzeti könyvtárként 2003 óta felelnek az Egyesült Királyság digitális termékeinek archiválásáért. És hogy végül az emberi tényező se maradjon ki: ezeket a feladatokat kizárólag jól felkészült, innovatív, üzleti ismeretekben jártas könyvtáros-információs szakemberek (*information professional*) tudják sikeresen ellátni.

(*Vasbányai Ferenc*)

07/071

CEJPEK, Jiří: Varoványi George Orwella = Čtenář. 58.roč. 2006. 11.no. 346-349.p.

George Orwell figyelmeztetése

Információs társadalom; Nyelvészeti kérdések; Tájékoztatás szabadsága

George Orwell (1903-1950), eredetileg Eric Arthur Blair, megélt 2 világháborút, fasiszta diktatúrát, sztálinizmust. Az Indiában született Orwell saját szociális tapasztalatokat szerzett: a 20-as években 2 évig rendőrségi alkalmazott volt, majd Londonban és Párizsban 2 évig csavargók, koldusok között élt. A 30-as években Spanyolországban baloldali újságíróként harcolt a demokraták oldalán, megsebesült és soha többé nem gyógyult föl teljesen. Ezek a tapasztalatok erős szociális érzéseket váltottak ki benne, de soha nem vált szocialistává. A 2. világháborúban a BBC rádió tudósítójaként vett részt, újságokban publikált. 1949-ben írta legismertebb művét, az 1984-et.

Orwell, műve megjelenése után, viszonylag fi-

atalon, 1950 elején hunyt el. Zseniálisan érezte meg regényében élete végén, a számítógépes korszak kezdetén, hogy a demokratikus rendszereket a totális rendszerek minden eddiginél nagyobb veszélye fenyegeti.

Az egyik legfontosabb kérdés, hogy a totális rendszerek hogyan tudnak visszaélni a legmodernebb információs technológiával. Az elmúlt 25 évben az információs technológia hatásfoka exponenciálisan megsokszorozódott. Hamarosan eljön a zsebszámítógépek kora, amelyek memóriájában valamennyi eddigi, jellel rögzített ismeret fele el fog férni. 2010 után megjelennek a nanoszámítógépek, a nanotechnológia eredményei. Ezzel a technikával az ember rendkívül kicsi, hatékony számítógépeket lesz képes beépíteni a gépekbe, az élő anyagba, emberi testbe egyaránt. Ezek a testbe épített nanogépek képesek lesznek felügyelni az egészségünket, és kontrollálni a gondolkodásunkat. Pandora nanotechnológiai, genetikai, molekuláris biológiai és robotikai szelencéje tehát nyitva. Az ember azonban nem teljesen védtelen ezekkel a változásokkal szemben, amit a természetes nyelv példája is igazol. Orwell regényében a nyelv természetes keletkezésébe beavatkozva egy új hivatalos nyelvet (newspeak) vezetnek be. A természetes nyelvet úgy egyszerűsítik, hogy minden szót megfosztanak a másodlagos jelentéseitől, minden kifejezés pusztán egyjelentésű lehet, a nyelvtan leegyszerűsödik. A természetes nyelv erőszakos egyszerűsítői szerint, minél kisebb az ember választási lehetősége a kifejezések között, annál kisebb a gondolkodás kísértése. Vagyis a természetes nyelv reformja maximálisan elnyomná az alkotó és kritikus gondolkodást. Az új nyelvre csak néhány kiválasztott művet fordítanának le, amely az eredeti jelentésétől gyökeresen különbözne. A régi nyelven írt műveket pedig megsemmisítenék. Sok hasonló nyelvújítási reformot megéltünk már a történelem folyamán, de miben rejlik igazán Orwell küldetése a természetes nyelvvel kapcsolatban? Arra figyelmeztet, hogy becsüljük meg a természetes nyelv-

vet, ezt az előző generációk által ránk hagyott legnagyobb kincsünket, örökségünket, amelyért mindenki felelős, aki használja. Legyünk érzékenyek, igényesek az egyszerűsítésekkel szemben, amilyen például manapság az SMS-ek stílusa. A művelt, kulturált kifejezés szabadságunk része. A természetes nyelv kulturális örökségünk, történelmi tudatunk lenyomata és olvasata.

A nyelven kívül a tevékenységeinkkel is visszaélhetnek, ha követnek, megfigyelnek bennünket. Nyomokat hagyunk magunk után úton-útfélen, azonosíthatóak vagyunk. A totális rendszerek nyomkövető kutyákkal erednek a polgárok után. A virtuális nyomkövető kutyák, már ténylegesen be vannak építve digitális jelek formájában a számítógépekbe, gyűjtik az adatokat. Az adatokból adatbankokat építenek, amelyek könnyen és gyorsan visszakereshetőek. A mindennapi internethasználatban leveleket küldünk, „szagnyomokat” hagyunk. Bár létezik adatvédelem, nincs százszázalékos biztonság, a hackerek vagy crackerek rendkívül jól őrzött adatbázisokba is behatolnak. Még a jogi védelem sem tökéletes és megnyugtató.

Naponta szembekerülünk kamerákkal, amelyek követik mozgásunkat, rögzítik viselkedésünket. Tökéletesednek és miniatürizálódnak a lehallgatókészülékek. Digitális nyomokat hagyunk, digitális nyomkövetésben élünk. Orwell regényében a kamerákat a tv-készülékekbe építették be, a nézőket is figyelve. Ezek a mindennapi orwelli veszélyek arra hívják föl figyelmünket, hogy nagyon érzékenyen és figyelmesen óvjuk a demokratikus társadalom elveit és hárítsuk el a veszélyeket.

Számolnunk kell azzal, hogy a tudomány és technika fejlődése folytatódik, nem lehet megállítani, föltartóztatni, legfőljebb időnként fékezni a sebességét. Tudásunk elmélyítése, ismereteink szélesítése, a technikai eszközök tökéletesítése mellett az embert és a társadalmat az ezekkel való visszaélés nem várt mértékben fenyegeti. Ezért aktuális ma is Orwell intése, az 1984 üzenete.

(Prókai Margit)

Nemzeti könyvtárügy

07/072

VARGANOVA, Galina Vladimirovna: Čitausaâ Finlândiâ = Bibliotekovedenie. 2006. 4.no. 92-98.p.

Az olvasó Finnország

Információs társadalom; Irodalompropaganda; Olvasásra nevelés

A 2000-es és a 2003-as PISA (*Programme for International Student Assessment*)-felmérések során a finn tizenöt évesek – maguk mögé utasítva a világ 41 országának képviselőit – az olvasás területén a legkiemelkedőbb eredményeket érték el. Ez az eredmény annak fényében különösen jelentős, hogy a statisztikák szerint a finnek vezető helyet foglalnak el a számítógép-használat területén is. Ez a „finn csoda” meggyőző érv arra is, hogy a hagyományos és az elektronikus kultúra kapcsolata és együttműködése nem is hátrózható meg olyan egyszerűen, mint ahogy azt a szakemberek korábban gondolták.

A finn oktatási minisztérium olyan körülményeket képes teremteni az oktatási szférában, amelyek támogatják az anyanyelv sikeres elsajátítását, az írástudás megszerzését és az olvasás, az irodalom megszerettetését. A minisztérium „*Olvasó Finnország 2001-2004*” címmel speciális programot dolgozott ki és valósított meg, amelynek célja az olvasásban és írásban való jártasság fejlesztése, valamint az irodalmi ismeretek elmélyítése volt az alsó- és középfokú oktatás területén. Program indult a tantervek és oktatási programok tartalmának átdolgozására és kialakították az iskola és a könyvtár együttműködésének új formáit.

Finnországban különös figyelmet szentelnek az anyanyelv elsajátításának fontosságára: olyan jogszabályokat léptettek érvénybe, amelyek biztosítják mindkét anyanyelv (finn és svéd) fejlesztésének szociális, gazdasági és jogi alapjait. Az

ország lakossága komolyan motivált más nyelvek használatában is: jogszabály született arról, hogy a külföldi filmeket szinkronizálás nélkül, csak feliratozva forgalmazzák, így már a fiatalabb korosztály körében is fejleszhető a feliratok gyors és értelmező olvasása, valamint az idegen nyelv hallás utáni elsajátítása. Az oktatási minisztérium tevékenységét intézmények hosszú sora segíti, köztük a könyvtárak, a finn könyvtárosok és a finn iskolai könyvtárak egyesülete.

A finn könyvtári rendszert nyilvános, tudományos és szak-, ill. oktatási intézményekhez tartozó könyvtárak alkotják. Ma Finnországban mintegy 420 közkönyvtár működik, 450-nél több fiókkönyvtárral és mozgókönyvtárakkal. A finn lakosság 80 százaléka könyvtárhasználó, a könyvtárak 97 százaléka gépesített, 10 könyvtárból 9-ben van (ingyenes) internet-hozzáférés. A finn könyvtárak közös portált működtetnek elektronikus katalógusaik és honlapjaik minél kényelmesebb elérése érdekében, a könyvtárak 80 százaléka olyan regionális informatikai rendszerekhez csatlakozik, amelyen keresztül szolgáltatásaik elektronikusan is elérhetők. Az ország lakosságának 65%-a a városokban lakik, az északi területeken azonban négyzetkilométerenként mindössze ketten-hárman élnek, ezért feltétlenül fontos a mozgókönyvtári szolgáltatások fejlesztése. A tervek szerint e területeken a hagyományos szolgáltatásokat a közeljövőben úgy bővítik, hogy a mozgókönyvtárak információs centrumokká válhassanak – már nem csak könyvtári, hanem banki, postai és más szolgáltatások biztosításával.

Az olvasásfejlesztést a könyvtári terület mellett a könyvkiadás is támogatja: az évente kiadott könymennyiség 20 százaléka a gyermek- és ifjúsági irodalmat képviseli. Az oktatási minisztérium pénzügyi támogatásban részesíti a gyerek-könyvek kiadót, és eltekint e művek szerzőinek adókötelezettségétől.

Az olvasás megkedveltetését segítik a különböző szervezetek és intézmények által indított irodalmi versenyek és vetélkedők, az utóbbi húsz

évben több mint tíz irodalmi díjat alapítottak, a vetélkedőket a médian keresztül hirdetik és népszerűsítik. A könyvtárakban rendszeresen tartanak könyvtár- és internethasználati, valamint olvasást népszerűsítő órákat.

Az INSEAD és a Világbank megrendelésére készült, mintegy hetven különböző kritériumot vizsgáló felmérés alapján Finnország 2002-ben megkapta a „*legfejlettebb információs társadalom*” címet, a számítógépes írástudás aránya igen magas: a lakosság kétharmad része az információs és kommunikációs technológiák aktív használója.

A hagyományos könyvtári szolgáltatások mellett egyre több újat vezetnek be: kihasználva azt, hogy a mobilhasználók száma Finnországban eléri a 98 százalékot, a könyvtárak sms-ben is tartják a kapcsolatot használóikkal. Az irodalom területén létrehozott adatbázisok is szolgálják az olvasásfejlesztést.

A finn gyerekek egyre több mesét írnak – éppen ezért egyre több a legjobb meséket jutalmazó vetélkedő és az se véletlen, hogy az eszperantó gyermekmesék nemzetközi versenyét (Fabelo Internacia) címmel Finnországban rendezik.

Az olvasás- és írástudás támogatását szolgáló programok megvalósításában a könyvtárak szorosan együttműködnek a finn olvasásközponttal. A központ évente több rendezvényen népszerűsíti a könyvolvasást (az olvasás hete márciusban, a kedvenc könyvek napja októberben) és három folyóiratot ad ki a témában.

Az olvasás megszerettetésében végül, de nem utolsósorban hatalmas szerepe van a család saját könyvtárának és a család által előfizetett, otthon olvasott periodikumoknak. A finn szülők tudják, hogy gyermekeikkel már egyéves korban meg kell ismertetniük a könyveket és a meséket ahhoz, hogy egyéniségük fejlődését ezzel is segíthessék, ennek érdekében aztán egészen a gyermekek 10-12 éves koráig együtt olvassák a meséket.

(Hangodi Ágnes)

Lásd még 75

Központi szolgáltatások

Lásd 76

Együttműködés

07/073

REINHARDT, Werner - HARTMANN, Helmut - PIGUET, Arlette: 5 Jahre GASCO: Konsortien in Deutschland, Österreich und der Schweiz = Z. Bibliothekswes. Bibliogr. 52. vol. 2005. 5. no. 245-266. p. Bibliogr. a jegyzetekben.

5 éves a Németországra, Ausztriára és Svájcra kiterjedő GASCO-konzorcium

Együttműködés -belföldi; Együttműködés -nemzetközi; Elektronikus folyóirat; Folyóirat-előfizetés; Konföderencia -nemzetközi

A könyvtárak gazdasági szövetkezéseit, konzorciumait, elsősorban az elektronikus folyóiratok árának mértéktelen növekedése hívta életre, de a konzorciumok előnyei ennél szélesebb körűek:

- növekszik a résztvevők kompetenciája,
- bővül az információcsere,
- egységes stratégia fejleszthető ki,
- az együttműködés adott esetben országossá növelhető,

s mindezek a konzorciumban részt vevő könyvtárosok tárgyalási és vásárlási pozícióit erősítik a kiadókkal szemben.

Az ilyen irányú könyvtári kezdeményezéseket összefogó nemzetközi társulás, a COLC (*Coalition of Library Consortia*) mellett 2000-ben a Bajor Állami Könyvtár kezdeményezésére létrejött a német nyelvterület (Németország, Ausztria, Svájc) könyvtári konzorciumait összekapcsoló szövetség, a GASCO (*German, Austrian and Swiss Cosortia Organisation*). A fél évtizedes működés mérlegét a szervezők pozitívnak ítélik.

Konzorciumokba elsősorban az elektronikus fo-

lyóiratokat nagyobb mértékben vásárló, adatbázisokat használó könyvtárak, így a felsőoktatási intézmények könyvtárai tömörültek. Ausztriában a 30 részt vevő intézmény az egyetemi és főiskolai könyvtárakból, a tartományi könyvtárakból, hazai és nemzetközi kutatóintézetekből tevődik össze, Svájcban 12 főiskola, 7 szakfőiskola és a nemzeti könyvtár vesz részt konzorciumban. A német könyvtári konzorcium jelenleg már az ország minden tartományát átfogja.

A könyvtárak együttes fellépése a beszerzés több területére is kiterjed: elsősorban az elektronikus folyóiratok előfizetésére, ezen kívül az online elérhető tájékoztató eszközök valamint az adatbázisok igénybevétele.

Milyen gazdasági előnyt jelent az együttes fellépés? A adatbázisok és a tájékoztató eszközök licenclíjainak általában elérhető mérséklése Ausztriában (hasonlóan a legtöbb európai országhoz) 10%, Svájcban ez az engedmény 5 és 60% között ingadozik. Arra a kérdésre, hogy a közös vásárlás az egyedivel szemben minden esetben előnyt jelent-e, nem lehet egyértelmű igennel válaszolni, az azonban kijelenthető, hogy a konzorciumban folyó vásárlás összességében anyagi előnnyel jár.

A könyvtári konzorciumok szervezését és működését ma még számos probléma nehezíti. Ausztriában pl. az új felsőoktatási törvény nem biztosítja a könyvtáraknak a pénzügyek területén a kellő önállóságot.

Az előrelépést országonként központi szervező iroda létrehozása és megerősítése szolgálja a legjobban. Ezek a más gazdasági területen működő üzleti központok mintájára hozhatók létre. Benünk főfoglalkozású munkatársak nyújtanak segítséget a könyvtárosoknak: értékelő tájékoztatást adnak a piac kínálatáról és tehermentesítik a könyvtárakat a konzorciumi tevékenységgel járó rutinmunkától.

A konzorcium a könyvtár mindennapi életében teher vagy innovációs tényező? A szerzők az utóbbi mellett foglalnak állást.

(Katsányi Sándor)

07/074

VIAF - Virtual International Authority File - virtuálny medzinárodný súbor autorít. Previazanie súborov autorít Nemeckej knižnice a Kongresovej knižnice = Knižnica. 7.roč. 2006. 9.no. 42-48.p.

Res. angol nyelven

VIAF - Virtual International Authority File - Nemzetközi virtuális „authority” adatbázis. A német nemzeti könyvtár és a Kongresszusi Könyvtár személyneveket tartalmazó besorolási adatbázisának összekapcsolása

Adatbázis; Besorolási adatok jegyzéke; Együttműködés -nemzetközi; Online információkeresés; Számítógép-hálózat

Az IFLA 2006. évi szöuli konferenciáján a német nemzeti könyvtár (Die Deutsche Nationalbibliothek), a Kongresszusi Könyvtár és az OCLC bemutatták közös projektjüket a személynevek virtuális adatbázisáról (VIAF), amely a világ nemzeti bibliográfiai intézeteinek besorolási rekordjait kapcsolja össze, és teszi szabadon hozzáférhetővé a weben. A projekt legfontosabb feladata automatizált algoritmusok kifejlesztése volt, amelyek a besorolási rekordokból és a megfelelő bibliográfiai rekordokból egyaránt nyernek információt. A VIAF projekt hosszú távú célja, hogy a minél több nemzeti könyvtárból származó egységesített személyneveket és más fontos forrásokat egy közös, globális besorolási adat-szolgáltatásba integrálja. A cikk bemutatja a két nemzeti könyvtár egységesített személynév-adatbázisában (PND ill. LCNAF) végzett tesztelés módszereit. A különböző nemzeti bibliográfiai intézetekből származó rekordok összekapcsolásával és folyamatos frissítésével megvalósul az egyetemes bibliográfiai számbavétel eszméje a globális környezetben.

(Autoref.)

07/075

LAW, Derek: Remembering history. The work of the Information Services Sub-Committee of the Joint Information Systems Committee in the UK = Program. 40.vol. 2006. 4.no. 315-324.p. Bibliogr.

A JISC (Joint Information Systems Committee) információszolgáltatási albizottságának tevékenysége az Egyesült Királyságban

Egyetemi könyvtár; Együttműködés -belföldi; Elektronikus könyvtár; Fejlesztési terv; Információtechnológia

A brit egyetemi könyvtárak 90-es évektől kezdődő fejlődésében jelentős szerepe volt a Joint Information Systems Committee-nek (JISC) és az eLib programnak.

Az elektronikus szolgáltatások megjelenése után a Universities Funding Council (UFC) Information Systems Committee (ISC) által szervezett központi program keretében készítették elő az adatbázisok beszerzését közös felhasználásra. Éves díj fejében azt biztosították, hogy a szolgáltatás igénybevétele az egyes könyvtárakban ingyenesen történhetett. Egyéves fennállása során az ISC szervezte az ISI hivatkozás-adatbázisainak előfizetését és a Follett-jelentést megalapozó információtechnológiai felmérést. Az ISC-ből hamarosan JISC lett, az UFC-ből pedig több, területi alapon szerveződött országos Funding Council (Anglia, Skócia, Wales és Észak-Írország).

A JISC különböző albizottságokkal működött, ezek egyike volt az Information Services Sub-Committee (ISSC; ennek tevékenységét örökíti meg a cikk), amelynek feladata lett a közös felsőoktatási számítógépes hálózat (JANET) létrehozása és működtetése, valamint az országos adatbázis-politika megfogalmazása. Az 1993-as Follett-jelentés megállapításai, továbbá az NCSA (National Center for Supercomputer Applications) webes böngészője (a Mosaic) és az első SuperJANET szerződés további forradalmi változásokat eredményezett.

Az ISI-vel kötött szerződés sikeres volt, 76 intézmény csatlakozott hozzá. Az ISI szolgáltatásait a Bath Information and Data Services (BIDS) közvetítette. Az ezt az időszakot követően célul kitűzött korlátlan hozzáférés újabb óriási változást jelentett. Az ISSC ezt azzal toldotta meg, hogy – lévén, hogy 8 millió fontos költségvetést kellett bölcsen elkölteni – dokumentumban rögzítette az adatbázisokkal kapcsolatos koncepció elveit. Amikor az ISI-vel kötött szerződés lejárt a közeledett, a közös beszerzés filozófiájában is váltás következett be: a legjelentősebb egyetemes adatbázisokat mindenki közös használatára, a tematikus adatbázisokat egy szűkebb kör számára szerezték be. A kiadók a rendelkezésre álló hatalmas összeget megismerve kemény tárgyalási feltételeket szabtak.

A tárgyalási elvek a következőképpen foglalhatók össze: ingyenes használat a könyvtárakban; előfizetés, nem pedig tranzakció-alapú elszámolás; egyetemesség a tematikát illetően; törekvés arra, hogy ne csak az elitet szolgálják, tehát az oktatók és a hallgatók minden rétege élvezze a szolgáltatás előnyeit; törekvés az interfészek és a lekérdezés egységesítésére (ez vezetett az interoperabilitás eszméjéhez); tömeges használatképző programok (pl. Netskills).

1994-ben fogalmazta meg az ISSC az osztott országos elektronikus források (Distributed National Electronic Resource, DNER) tervét. Ezt is központilag finanszírozták, és öt – részben már meglévő, részben újonnan alapított – nagy adatközpontra alapult.

Az ISSC a Follett-jelentést követően szorosan együttműködött a jelentés megállapításait nyomon követő munkacsoporttal, a FIGIT-tel (Follett Implementation Group on Information Technology). A FIGIT fejlesztési projekteket finanszírozott (évi 3 millió fontból; többek között az eLib programot), az ISSC költségvetése továbbra is 8 millió font maradt, ezt szolgáltatások működtetésére és infrastrukturális fejlesztésekre költötték. Az egyik legnagyobb siker az UKOLN (UK Office for Library and Information

Networking) létrehozása volt.

Az ISSC-FIGIT együttműködés fontos területe volt a forrásfelderítő szolgáltatásoké. Egyik jelentős eredménye a COPAC közöskatalogus-adatbázis. A továbbiak: a felsőoktatás országos szoftver-archívuma, az országos tájékoztatási szolgáltatásokat és rendszereket tömörítő NISS szolgáltatás-csomag, és a BUBL internetes forrás- és szolgáltatás-gyűjtemény.

A tematikus forrásfelderítő szolgáltatások szabványos megoldásait kutatta a ROADS projekt. A létrejött szolgáltatások (ADAM – művészet, dizájn, építészet és média, EEVL – mérnöki tudományok, OMNI – orvostudományi, RUDI – várostervezés, SOSIG – társadalomtudományok). 2006-ra közös platformra kerültek (Resource Discovery Network), és nyolc tárgyköri „zsilipet” alkottak (Altis, Artifact, BIOME, EEVL, GEsources, Humbul, PSIGate, SOSIG). 2006 közepén további integráció történt, és sikerült közös interfészt kialakítani, a szolgáltatás neve: Intute.

Az ISSC infrastruktúra- és szolgáltatásfejlesztő tevékenységének, a FIGIT-tel való együttműködésének eredményei máig megmutatkoznak. a brit felsőoktatási szektorban.

(Hegyközi Ilona)

07/076

KEMPF, Klaus: Vascoda and the subject-based gateways - the German answer to visibility and accessibility in collection development = LIBER Q. 16.vol. 2006. 3/4.no. 6 p.

Vascoda és a tárgyköri zsilipek - a német megoldás a láthatóság és hozzáférhetőség elérésére az állománygyarapításban

Internetcím: <http://webdoc.gwdg.de/edoc/aw/liber/lq-3-06/kempf.pdf>

Egybehangolt állományalakítás; Elektronikus könyvtár; Hozzáférhetőség; Portál

A hagyományos könyvtár állományát a katalógus tette láthatóvá, és az olvasószolgálat tette hozzá-

férhetővé. A „hibrid” könyvtár megjelenésével a könyvtár központi funkciói közötti választóvonal kevésbé merev; a digitális források „anyagtalansága” a gyűjteményfejlesztésben más megközelítést igényel; a katalógus (vagy az OPAC) mellett számos különféle hozzáférési pont (pl. webhelyek) teszi könnyebbé és gyorsabbá az állomány és főként az új szerzemények láthatóvá tételét. A digitális kor új eszméje, a „hozzáférés a birtoklással szemben” új beszerzési gondolkodásmódot eredményezett: a könyvtárak közötti együttműködés szükségességének és a „végfelhasználó” igényei elsődlegességének felismerését. Ezek is a láthatóság, illetve a hozzáférhetőség, mint lényeges minőségi kritérium fontosságára mutatnak.

Németországban a „virtuális” nemzeti könyvtár koncepciója már sokkal az internetkor előtt megszületett (hiszen azt a *Deutsche Nationalbibliothek* három egysége – Frankfurt, Lipcse, Berlin – valamint a korábbi *Porosz Állami Könyvtár* és a müncheni *Bayerische Staatsbibliothek* együttesen alkotja), és más területeken is erős az együttműködés. Az *Arbeitsgemeinschaft Sammlung Deutscher Drucke* (AGSDD) keretében hat könyvtár működik együtt a német nyelvterületen publikált dokumentumok teljes körű gyűjtésének érdekében. A *Zeitschriftendatenbank* (a központi folyóiratkatalógus) elektronikus adatbázisa a német könyvtárak folyóirat-gyűjteményeiről tartalmaz kb. 1 millió cím- és 5 millió állományadatot.

Az 1970-es években létrehozott hat regionális könyvtári hálózat központi katalógusai nagymértékben segítik elő e gyűjtemények láthatóságát és hozzáférhetőségét. Többé-kevésbé ezekre alapul a legnagyobb és legismertebb német metakatalógus, a *Karlsruher Virtueller Katalog*, mely az összes regionális katalógusban való egyidejű keresést tesz lehetővé. A kéziratok, ős- és régi nyomtatványok, irodalmi emlékek tárgyában szintén együttműködésen alapuló erőfeszítések folynak az országosan egységes hozzáférési lehetőségek biztosítása érdekében (*Gesamtkatalog*

der Wiegendrucke, *Kalliope* projekt, *Handschriftendatenbank*).

A német tudományos és felsőoktatási könyvtárak állományfejlesztésének másik fontos eleme a *Deutsche Forschungsgemeinschaft* (DFG) által kezdeményezett és támogatott gyűjtőköri együttműködés, illetve az ezek alapján létrejövő ill. létrejött tárgyköri portálok. Jelenleg 44 ilyen kezdeményezés létezik, a fejlesztés különböző stádiumaiban, az éppen megkezdett, vagy tervezés alatt álló projektektől a kifejlett, működő és az adott tudományos közösség által kedvező fogadtatásban részesített portálokig.

Ezek egyike a Bajor Állami Könyvtárban a *Chronicon* elnevezésű történelmi portál, mely integrált és minőség-ellenőrzött szolgáltatást kínál. A számos modulból álló portál metakeresést tesz lehetővé, és megmutatja, hogy az eredmény honnan származik, illetve a metakeresésbe be nem építhető forrásokat közvetlenül teszi elérhetővé. Jelenleg adatbázisokat, történelmi referenz munkák digitális kiadásait, szakbibliográfiai adatbázisokat és folyóiratcikk-archívumokat tartalmaz. Pozitív keresési eredmény esetében közli a dokumentum lelőhelyét és elérhetőségi módját (optimális esetben elektronikus teljes szövegéhez is kapcsolatot nyújt). Kapcsolódik a *Vascoda*-hoz is.

A *Vascoda* egy olyan többretegű kezdeményezés, melynek az interdiszciplináris, országos tárgyköri portál volta – mely Németországon kívülre is nyitott – csak a projekt egyik „arca”. 2005-ben jegyezték be egyesületként, jelenleg a DFG és a kutatási és oktatási minisztérium tartja fenn, két éven belül kell önfenntartóvá válnia. Főbb célkitűzései: átfogó keresőfunkciók a tudományos információk minden területén; szabványos és kényelmes keresési lehetőségek egyetlen portálon keresztül, integrált hozzáféréssel és differenciált dokumentumelérési lehetőségekkel; a későbbiekben pedig a digitális források hosszú távú megőrzése. Jelenleg a metakeresési funkció használható, a tárgyköri portálok többségéből válogatott adatforrások tekintetében, a *Vascoda*-

partnerek nyújtotta dokumentumellátást is integrálva. A Vascoda a meglévő helyi és regionális kapcsolatokat használja, nem törekszik párhuzamos rendszer-architektúra kiépítésére. A Vascoda platformjává válhat a digitális korban az országos állománygyarapítási együttműködésnek, melynek a láthatóság és a hozzáférhetőség integráns része kell, hogy legyen.

(Mohor Jenő)

07/077

RESETNIKOVA, O.V. - TEPLICKÁ, A.V.: Upravenie proizvodstvom bibliografickej produkcie = Bibliográfia. 2006. 4.no. 3-11.p.

A bibliográfiai termékek készítésének irányítása

Bibliográfia; Egyesület -könyvtári -nemzeti; Kiadói tevékenység -könyvtárban; Koordináció -belföldi

Az Oroszországi Könyvtáros Egyesület (Rosszjszkaâ bibliotechnâ associaciâ = RBA) 2006. májusi konferenciáján a bibliográfiai szekcióban a vita tárgya a bibliográfiai kiadványok előállításában tapasztalható koordináció hiánya volt.

A konferencián a Szövetségi Kulturális és Filmügynökség kulturális örökséggel foglalkozó vezetője kijelentette, hogy a könyvtárügynek nincs szakmai irányítása, az Ügynökség mindössze kilenc szövetségi könyvtárat irányít. Az okok között szerepel a költségvetés csökkentése minden szinten, valamint több feladatnak a kiszervezése. Ezért a bibliográfiai tevékenységet folytató könyvtáraknak maguknak kell megoldaniuk a tervezéssel és a szervezéssel járó problémákat. Az utóbbi évtizedben Oroszországban a könyvtárak tevékenységének decentralizálása tapasztalható, ami oda vezetett, hogy megszűnt a könyvtárak közötti együttműködés. Egyes vélemények szerint a bibliográfiai források irányításának fő eszköze a létező adatbázisok számbavétele. Ilyen adatbázist épít az Oroszországi Könyvkamara (Rosszjszkaâ knižnaâ palata = RKP) és az Oroszországi Nemzeti Könyvtár

(Rosszjszkaâ nacional'naâ biblioteka = RNB). A kis példányszámú kiadványok azonban nem kerülnek be ezekbe az adatbázisokba. A két nemzeti könyvtárban (az RNB mellett az Oroszországi Állami Könyvtár, Rosszjszkaâ gosudarstvennaâ biblioteka = RGB) az 1991-2005 között készült bibliográfiai termékekről a könyvtárak honlapjain lehet tájékozódni (a RGB esetében a http://orel3rsl.ru/bibliograg/bib_pr.htm, az RNB esetében a <http://www.nlr.ru/res/epubl/bibpubl/> oldalon). A bibliográfiai jegyzékeket a két könyvtár egységes séma szerint állítja össze. Az RKP és az RNB által épített adatbázisok alapján nyomtatott kiadványok készülnek, ezek azonban nagy késéssel jelennek meg, és elektronikus formában nem érhetőek el.

A bibliográfiai tevékenység koordinálásában keletkezett információs vákuumot a könyvtárak és információs intézmények önkéntes egyeztetésekkel igyekeznek felszámolni. Ez akkor tud hatékonyan működni, ha a kezdeményezők között ott vannak a módszertani központok és a regionális oktatási központok bibliográfusai.

Mivel a bibliográfiai tevékenység valódi irányítása országos szinten nem valósítható meg, és nincs az országban olyan központ, amely az összes rendszerbe és főhatóságához tartozó könyvtárat összefogná, a koordináció csak önkéntes alapon lehetséges. A keretet az RBA jelentheti, amelynek tagjai a különböző fenntartókhoz tartozó könyvtárak, információs központok, kiadók. Az intézményi tagok száma 550, ez több mint 30 ezer könyvtári dolgozót jelent. Az RBA-nak már van tapasztalata a közös munka szervezésében: 2010-ig szól az Orosz Föderáció retrospektív nemzeti bibliográfiájának fejlesztése, amely 93 szövetségi és regionális projektet foglal magában.

A bibliográfiai termékek előállításának koordinálására kidolgozott javaslat szerint a tevékenységet hét szövetségi adminisztratív területre bontva célszerű folytatni. Ezekben gyűjtenék és az RGB-RNB séma szerint megszereznék a régió könyvtáraitól kapott információkat. Innen azután

az információk az RBA-hoz kerülnek, itt egy-
sleges táblázatban foglalják össze, majd az RBA
honlapján a projekt résztvevőinek szabadon el-
érhetővé teszik őket. A kezdeményezés alapját az
RGB-ben a bibliográfiai termékek éves összesít-
ő tervének előállításában szerzett tapasztalatok
képezik. A könyvtárban a legkülönbözőbb bibli-
ográfiai termékeket állítják elő hagyományos és
elektronikus úton: katalógusokat, katalóguscédu-
lákat, adatbázisokat, bibliográfiai kiadványokat.
2005-ben ezek száma 122 volt, 2006-ban 110. A
könyvtárak együttműködési készségét jellemzi,
hogy 2006-ban két könyvtári szakfolyóiratban
is jelent meg felhívás a bibliográfiai tevékeny-
ség koordinálására. A kezdeményezők azonban
egyetlen választ sem kaptak. Az RBA 2006. má-
jusi konferenciáján arról született megállapodás,
hogy azok a könyvtárak, amelyek érdekeltek a
koordinációban, megküldik az RBA-nak azt az
elektronikus címet, ahol az általuk tervezett ki-
adványok, adatbázisok találhatóak. A csatlakozás
önkéntes, az RGB szakemberei mindenben se-
gítségét nyújtják.

(*Viszocsekné Péteri Éva*)

Lásd még 103, 109, 118, 139

Jogi szabályozás

07/078

BOWERS, Stacey L.: Privacy and library records =
J.Acad.Librariansh. 32.vol. 2006. 4.no. 377-383.p. Bibli-
ogr. a jegyzetekben.

Az adatvédelem és a könyvtári nyilvántartások

*Adatvédelem; Jogsabály -más területről; Nyilvántar-
tartás -általában*

A jogász szerző azt a kérdést vizsgálja írásában,
hogyan érvényesül a magánélet, a személyes
adatok tiszteletben tartásának elve a könyvtári
gyakorlatban. Első hallásra furcsának tűnhet a

probléma, ám ha belegondolunk abba, hogy a
könyvtári dokumentumokhoz való hozzáférés
szabadságát (legyen szó helyszíni használatról,
kölcsonzésről, vagy akár tudományos kutatás
anyaggyűjtéséről) milyen mértékben befolyá-
solhatja a közvélemény, illetve bizonyos ese-
tekben a hatalom részéről várható szankciók,
belátjuk, hogy adataink biztonsága elsődleges
fontossággal bír.

Ugyanakkor meglepő, hogy a polgári szabad-
ságjogokat oly nagyra értékelő Egyesült Ál-
lamokban a mai napig nem létezik szövetségi
szintű jogi szabályozás a könyvtárhasználattal
kapcsolatos magántermészetű adatok védelmé-
re. A hiányt az alkotmány módosításai mellett
az esetjogra támaszkodva igyekeznek folyama-
tosan betölteni, különösen az utóbbi 40 évben.
A nyomtatott anyagokra vonatkozó szabályozás
terve ezzel együtt először 1988-ban került komo-
lyan szóba, ám a *Video Privacy Protection Act*
kiegészítéseként született anyag háttéralkui so-
rán az FBI számos fenntartást fogalmazott meg
(kifogásolták többek között, hogy csak bírósági
végzés birtokában lehetne hozzáférni az adatok-
hoz; hogy a nyomozóhatóságoknak egyértelmű
bizonyítékokat kellene szolgáltatni az illető bü-
nösségéről; hogy illegálisan szerzett információ
nem használható fel a bíróság előtt, stb.). Ezek
törvényerőre emelkedése az FBI vizsgálatát
(*Library Awareness Program*) lehetetlenítette
volna el, amely pedig az egyik eszköz volt a Rea-
gan-korszakban a nemzetbiztonsági kockázatot
jelentő (elsősorban a kommunista országokból
érkező, azokkal kapcsolatban álló) személyek
könyvtárhasználati szokásainak ellenőrzésére.
A program keretében évente mintegy 30 ezer
ember adatait vizsgálták. Mivel törvényi háttér
hiányában az adatgyűjtés illegálisnak minősült,
ma sem tudható, hogy a szakma mennyire volt
partner az effajta akciókban.

Maradt tehát az egyes államok szabályozása: ez
50-ből 48-ban létezik is valamilyen formában.
Többségükben titkosan kezelik a felhasználó re-
gisztrációs és kölcsönzési adatait, de kiadhatják

az illető számítógépes jelszavát vagy keresési listáját a hatóságoknak, sőt bizonyos esetekben az előbbieket is. A legszigorúbb ezen a téren Colorado állam gyakorlata, ahol a könyvtár és a használó közötti kommunikáció valamennyi formáját bizalmasan kezelik.

Jelenleg két olyan szövetségi szintű törvény van érvényben, amelyek befolyásolhatják a könyvtárhasználattal kapcsolatos adatvédelmet. A FISA (*Foreign Intelligence Surveillance Act*, 1978) arra hivatott, hogy megvédje az állampolgárokat a felügyelet nélkül ellenük folyó esetleges titkos adatgyűjtéstől. 2001. szeptember 11-ével azonban ezen a téren is új korszak kezdődött: a *USA PATRIOT Act* (amely felülírja az egyes államok törvényeit) több ponton lazította a FISA-ban foglalt megkötéseket. Így ma már elég a megfigyeléshez a gyanú, hogy valaki kapcsolatba hozható egy bizonyos üggyel, és könyvtári adataihoz rögtön hozzáférhetnek – természetesen az illető tudomása nélkül. Bár a terrorizmusellenes törvény hatálya megszületésekor négy évre szólt, a határidő lejártának közeledtével egyre gyakrabban merült fel az igény az érvényesség meghosszabbítására, sőt, az időbeli korlátozás eltörlésére.

Mikor alhatnak nyugodtan a könyvtárhasználók? Ha a hatóságok is megfogadnák a New York-i Könyvtáros Egyesület 1988-as elveit, és minimálisra csökkentenék a bizalmasnak tekinthető adatok körét, azok megőrzési idejét. Ebben az esetben persze újra kellene gondolni az adattárolási rendszert, és az azonosításra szolgáló információkból csupán a könyvtári műveletekhez szükségeseket szabadna megőrizni.

(Vasbányai Ferenc)

07/079

SERSTOBOEVA, Elena Alekseevna: Bibliotečnoe kopirovanie v Rossii mozet stat' zakonnym = Bibliotekovedenie. 2006. 4.no. 55-57.p.

Törvényben szabályozzák a könyvtári másolást Oroszországban

Jogszabály -könyvtárügyi; Másolás; Szerzői jog

Az Orosz Föderáció szerzői jogokkal és szomszédos jogokkal foglalkozó törvénye egy példányban és hasznoszerzés nélkül ingyenesen engedélyezi a fénymásolást

- a könyvtárak és levéltárak számára az elvezett és elhasználandó dokumentum-példányok pótlására,
- a könyvtárak és levéltárak számára egy-egy cikk és kis terjedelmű mű esetében, egyének kérésére, tanulási és kutatási célra,
- a képzőintézmények számára egy-egy cikk és kis terjedelmű mű, ill. dokumentumrészlet esetében.

Minden más esetben az összes szerző beleegyezését kell kérni, ami természetesen hatalmas munkabefektetéssel jár. A fejlett országok többségében a jogszabályok a szerzői jogok közös kezelését teszik lehetővé.

Oroszországban erre a célra nemrégén létesült az Orosz Szerzői Társaság, a Kopirusz, amelynek létrehozását a legkülönbözőbb hatóságok is támogatták. A Kopirusz számára nagyon értékesek a külföldi, különösen a skandináv országokból származó, az orosz gyakorlathoz nagyon közel álló tapasztalatok. Svédország az elsők között oldotta meg a legális másolás problémáját. 1974-ben hozták létre a BONUS (ma: BONUS-Presskopia) társaságot.

Őt követte Norvégia (a Kopinor társaságnak ma a jogtulajdonosok 21 egyesülete tagja), amely az oktatási folyamat érdekeit is figyelembe tudta venni a szabályozásban. A Kopinor hangsúlyozza, hogy a másolatok nem azért készülnek, hogy a kiadók nyomtatásban megjelenő termékeit kiváltsák. A megfelelő források hiánya ugyanakkor nem eredményezhet jogtalan másolást. A másolásnak mennyiségi korlátokat szabtak. Kották másolatait tilos felhasználni a művek nyilvános előadására. 1986-ban a Kopinor megállapodásokat kezdett kötni, először a kormányzati intézményekkel, aztán a helyi és regionális hatóságokkal, cégekkel, egyesületekkel, egyházakkal.

2004-ben közös érdekképviselési megállapodás született a Kopirusz és a Kopinor között is. A Kopinor a befolyt szerzői jogdíjakat statisztikai adatgyűjtés és számítások alapján osztja szét.

A világon jelenleg közel ötven szerzői jogkezelő szervezet működik. Nemzetközi szervezetük az IFPRO, amely többek között az UNESCO-nak, az Európa Tanácsnak is tagja. Ennek akkor lehet tagja egy-egy országos szervezet/egyesület, ha mind a szerzők, mind a kiadók érdekeit képviseli. A Kopirusz 2004-ben lett az IFPRO teljes jogú tagja. Fontos, hogy a közös jogkezelés gyakorlata Oroszországban is meghonosodjon, és betartsák a szerzői jogról és szomszédos jogokról szóló törvény előírásait. Ebben nagy szerep hárul a könyvtárakra.

(Hegyközi Ilona)

Lásd még 107

Könyvtárosi hivatás

07/080

SHANK, John D.: The blended librarian. A job announcement analysis of the newly emerging position of instructional design librarian = Coll.Res.Lib. 67.vol. 2006. 6.no. 515-524.p. Bibliogr. a jegyzetekben.

A sokoldalú könyvtáros. Az újonnan induló oktatástervező könyvtárosi állások hirdetéseinek elemzése

Egyetemi könyvtár; Felmérés; Munkakör

A technológia fejlődése új kihívásokat jelent az egyetemi és főiskolai könyvtárak számára. A kihívásoknak való megfelelés az ismeretek és képességek újszerű kombinációját igényli. Olyan sokoldalú könyvtárosokra van tehát szükség, akik a hagyományos könyvtári szaktudás mellett az információtudomány, a számítástechnika terén is megfelelő jártassággal rendelkeznek. Új jelenségként egyre gyakrabban fordul elő a

könyvtári álláshirdetésekből az „instructional design librarian” (oktatástervező, vagy használó-képzés szervező könyvtáros) fogalma. A tanulmány különböző álláshirdetések elemzésén keresztül vállalkozik az oktatástervező könyvtárosi pozíció betöltéséhez szükséges készségek, képességek, valamint a munkakörhöz kapcsolódó feladatok meghatározására.

A témával foglalkozó szakirodalom vizsgálatából kiviláglik, hogy mind a számítógépes ismeret, mind a használóképzésben való jártasság igénye az utóbbi időben egyre nagyobb hangsúlyt kap a könyvtári álláshirdetésekből. Az oktatástervező könyvtáros szerepe a használóképzés során a specifikus oktatási eszközök kifejlesztésében, a tanulóval kapcsolatos ismereteken alapuló oktatási stratégiák elemzésében, kidolgozásában fogalmazható meg. A szerző három folyóirat (*College and Research Libraries News, Library Journal, The Chronicle of Higher Education*), valamint egy internetes szakmai levelezőlista (*Libjobs*) álláshirdetéseit vizsgálta a fogalom megjelenésétől (1999) kezdve 2004-ig bezárólag. Mindössze két tucat olyan hirdetés talált, ahol oktatástervező könyvtárost kerestek. Miután egyes hirdetések többször is napvilágot láttak – jelezve, hogy a pozíció betöltésére alkalmas személy megtalálása nem egyszerű feladat –, végül csupán tíz olyan egyedi hirdetés akadt, amelyre a vizsgálatokat alapozni lehetett.

A vizsgálat eredményei a következőképp alakultak.

Ami a képzettséget illeti, minden egyes intézménynél elvárás a mester fokozatú könyvtárszakos egyetemi diploma. A hirdetések 90 százaléka az American Library Association (ALA) által akkreditált Master of Library Science (MLS) fokozatot fogalmazta meg kritériumként, míg a maradék 10 százalék az ugyancsak az ALA által hitelesített Master of Library and Information Science (MLIS) fokozatot. A hirdetések 60 százaléka egyéb, az előbbi képzettségeket kiváltó mester fokozatú képesítéseket is felsorol.

Jóllehet a szükséges, elvárt képességek és tapaszt

talatok terén jelentős különbségek mutatkoztak az egyes hirdetésekben, némi hasonlóság ugyan csak megállapítható. A hirdetések 90 százaléka fogalmazta meg elvárásként a webhasználatban, valamint a multimédiás technológia terén szerzett jártasságot. 80 százalékuk tartotta fontosnak, hogy az eljövendő munkatárs kitűnő kommunikációs, illetve interperszonális képességekkel rendelkezzen. Az új oktatási technológiák ismerete és a jó szervezési készség a harmadik leggyakrabban megfogalmazott elvárás: a hirdetések 60 százalékában fordul elő.

Az elsődleges feladatok megfogalmazása terén a hirdetések jóval nagyobb homogenitást mutatnak, mint a szükséges képességeket illetően. Minden egyes intézmény a feladatok között említi az online források (oktatási anyagok, oktatói modulok) létrehozását. A második legfontosabb feladat a technológiai fejlődéssel való lépéstartás, az új oktatási technikák elsajátítása. A pályázató intézmények 60 százaléka fontosnak tartotta továbbá a használóképzési programokban való részvételt is.

A vizsgálat eredményeit természetesen annak fényében kell értékelnünk, hogy egy merőben új pozícióról lévén szó kevés forrásanyag áll rendelkezésre. Az eredmények a későbbiekben, egy nagyobb intervallumot felölelő vizsgálat során tovább finomíthatóak.

(Dancs Szabolcs)

07/081

MARCINKOWSKI, Piotr: Czy bibliotekarze będą budowniczymi społeczeństwa informacyjnego w Polsce? = Bibliotekarz. 2006. 11.no. 3-8.p.

A könyvtárosok szerepe az információs társadalom építésében - egy lengyelországi felmérés tanulságai

Felmérés; Információs társadalom; Könyvtárosi hivatás; Számítógép-hálózat; Szolgáltatások használata

Lengyelországban a szakma éles tiltakozásához vezetett, hogy az illetékes minisztérium az információs társadalom megteremtésére vonatkozó tervezeteiben semmilyen szerepet nem szánt a könyvtárosoknak. A Lengyel Könyvtárosok Egyesületének elnöke 2002. áprilisi levelében azt sugalmazta, hogy a könyvtárosok szaktudása nélkülözhetetlen az információs társadalom kialakításához. Fölvetődik a kérdés, hogy ez valóban így van-e? A könyvtárosok mennyiben elszenvedői és mennyiben tevékeny formálói a változásoknak?

Ha szeretnénk pontosabb képet alkotni a könyvtárosok kibertérben betöltött szerepéről, illetve arról, hogy milyen mértékű a hozzájárulásuk az információs társadalom kialakulásához, érdemes mindenekelőtt megvizsgálnunk, hogy hol és milyen mértékben élnek az információtechnológia nyújtotta lehetőségekkel, valamint telekommunikációs szokásaik mennyiben térnek el másokétól.

Egy 2005 ősze és 2006 tavasza között Lengyelországban lezajlott anket éppen ezekre a kérdésekre kereste a választ. A felmérésben az ország különböző régióiban található különböző típusú könyvtárak dolgozói vettek részt. Az eredmények értékelése során az anket készítői különválasztották a felsőoktatási intézmények könyvtárainak dolgozóit a többi – nyilvános, illetve iskolai – könyvtár dolgozóitól. Ennek oka, hogy előbbi intézmények az utóbbiakhoz képest mindig néhány lépéssel előrébb jártak az információtechnológia használata terén. Az eredményeket összevetették az összlakosság telekommunikációs szokásait feltérképező felmérés eredményeivel.

Mint kiderült, a könyvtárosok 85%-a rendelkezik vezetékes telefonnal, 69%-uknak van otthon kábeltévéje vagy műholdas adás vételére alkalmas készüléke szemben az összlakosság 41, ill. 51%-ával. Az arányok hasonlóképpen alakultak a személyi számítógép és mobiltelefon birtoklását firtató kérdések esetén is. Az összlakosság 41%-ával szemben az egyetemi könyvtárosok

72, a nyilvános könyvtárak dolgozóinak pedig 70%-a rendelkezik otthon számítógéppel. (Ez az arány a mobiltelefonok esetén: 78, ill. 74% szemben az összlakossággal 47%-ával).

Az internet-hozzáférést illetően a számok már kevésbé imponálóak. Jóllehet a könyvtárosok körében az internet-előfizetéssel rendelkezők arányszámaikat tekintve kétszer annyian vannak, mint az összlakosság körében, ez a szám (50 és 54% szemben a 24%-kal) még mindig igen alacsony. A felmérés további adataiból kiderül, hogy a könyvtári dolgozók mintegy 36%-a használja otthon napi rendszerességgel a számítógépet. A felsőoktatási intézmények könyvtárosainak 96%-a, az egyéb könyvtárak alkalmazottainak 74%-a használja a munkahelyén a számítógépet minden nap. A munkahelyi számítógép-használat elsősorban a könyvtári szolgáltatáshoz, a könyvtárosi munkához kötődik. Egyes adatokból azonban arra következtethetünk, hogy a könyvtárosok egy része privát, ill. „fél-privát” célokra is használja a munkahelyi gépét. Az egyetemi könyvtárak dolgozóinak 78, a többi könyvtár dolgozóinak pedig 53%-a mondta, hogy naponta böngérszi a webet. Mind ebből azonban nem következtethetünk arra, hogy a könyvtárosok a munkahelyi teljesítményük rovására használják a számítógépet. Sőt épp ellenkezőleg! Egyfelől az interneten való szörfözések jelentős része ilyen-olyan módon összefügg a könyvtári szolgáltató tevékenységgel. Másfelől a könyvtárosok privát internethasználata azoknak az információközvetítői készségeknek a fejlődését, finomodását vonja maga után, amelyek az információs társadalom építésének időszakában különös jelentőséggel bírnak.

A könyvtárosok privát e-mail-használata tekintetében az arányszámok hasonlóképp alakulnak, mint a webhasználat terén. Az internet nyújtotta egyéb lehetőségeket (fórumok, chatelők, elektronikus banki szolgáltatások stb.) a könyvtárosok közül arányosan háromszor annyian használják, mint a lakosság egésze. Legelelterjedtebb a chatelő programok használata, az internetes fő-

rumokban való részvétel azonban kirívóan alacsony!

Mindent összevetve úgy tűnik, hogy a könyvtárosok többsége, mintegy 70%-a csak passzív módon használja az új technológiákat, és sokszor nem a hivatástudat, hanem a kényszer viszi rá. Abban a kérdésben, hogy az információtechnológia mennyiben mozdítja előre a világot, jelentős részük szkepticizmusról adott tanúbizonyságot. Míg mindössze 20%-uk vallja, hogy a technológia fejlődése pozitív hatású, addig a lengyelek 49%-a gondolja ugyanezt.

A felmérés eredményei arról tudósítanak, hogy jóllehet a lengyel könyvtárosok a társadalom egészéhez mérten intenzíven vannak jelen a kibertérben, szkeptikusak az új technológiákat illetően, és nagy többségük nem veszi ki részét tevékeny módon az információs társadalom építéséből.

(Dancs Szabolcs)

07/082

CHEVILLOTTE, Sylvie: Développements et tendances de la formation à la maîtrise de l'information en Europe: un aperçu = Doc.Bibl. 52.vol. 2006. 3.no. 187-196.p. Bibliogr.

Res. angol és spanyol nyelven

Irányok és tendenciák Európában az információs szakemberekkel kapcsolatban a képzéstől a mesterfokig

Használói szokások; Információs társadalom; Könyvtárosi hivatás; Könyvtárosképzés -felsőfokú

A világméretű globalizáció mindenkit érintő gazdasági és kulturális életében az UNESCO az IFLA-val közösen egy nagyméretű programot indított, hogy európai viszonylatban megvizsgálja az információs kompetenciák mibenlétét és jelenlegi helyzetét. Így került sor 2003-ban Prágában, majd 2005 novemberében arra a nemzetközi konferenciára, amelynek az ún. „Alexandri-

ai nyilatkozat” létrejöttét köszönhetjük. Jóllehet ez nem kötelező szabvány, csak ajánlás, mégis összességében felveti e témakör leglényegesebb elemeit: hogyan és mit tudnak tenni az európai országok e téren.

2003-tól lép érvénybe az „Oktatás és képzés 2010” program, amelyhez 2006. június 21-én az Európai Parlament hozzáfűzte a saját elképzelését és nyolc olyan kulcskompetenciát határozott meg, amely minden európai állampolgárt érint (http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/pr/609/609848/609848fr.pdf). Mindezek eredete már 2000-re nyúlik vissza, a lisszaboni konferenciára, amelynek az „Innovatív és ismeretben gazdag Európáért” gondolat volt az irányadója, valamint az, hogy Európának kell a legügyesebben, a leghatékonyabban megoldania az információgazdálkodást.

Az egyes országok saját pénzügyi lehetőségeik, saját ütemezésük és értelmezésük szerint veszik ki részüket az információgazdálkodásból. Néhány olyan ritka példa adódik, mint amilyen Svédország példája, ahol már az alaptörvényekbe beemelték az informálódás szükségességét. Finnország ugyancsak elől jár, mert nemcsak a könyvtári törvénye foglalkozik e témával, hanem a 2003-2008 közötti időszakra meghirdetett felsőoktatási fejlesztési terv is. Németország, Spanyolország, Olaszország, Nagy-Britannia, Belgium politikai vagy decentralizált egyetemi síkon oldja meg a kérdést. Franciaország valahol a középúton áll, hiszen alaptörvény nem, de az 1997-es nagy felsőoktatási reform itt is magában foglalja az információs kompetenciák fontosságát. Közép-Európa országaiban ennek konkrét megfogalmazása még hiányzik. Hogy milyen szerepe lehet mindebben az európai könyvtáraknak? Elsősorban az egyetemi könyvtáraké a főszerep, mivel a bolognai folyamat ugyancsak az új szemléletű tanítást sürgeti. Az egyetemi könyvtáraknak tehát arra kell törekedniük, hogy felkínált szolgáltatásaikat és forrásait a különböző szakmai, szellemi és gyakorlati szinten álló felhasználók egyedi igényei szerint tud-

ják alakítani. Meg kell tanulni alkalmazkodni a heterogén felhasználók sokszor nagyon eltérő kívánságaihoz. Az új szemlélet következménye az is, hogy – Közép-Európa országait kivéve – a könyvtárosokat új elnevezésekkel illetik: tanulást segítő-tanulást könnyítő személynek (learning facilitators), formátoroknak, médiatárosoknak, könyvtárostanároknak hívják őket. A téma egyik sokszor idézett kutatója, Judy Peacock ettől az új típusú könyvtárostól még néhány speciális kompetenciát vár el: legyen meggyőző, fejlődőképes, tanító egyéniség, aki jártas a különféle tudományok információforrásaiban. Ennek eléréséhez feltétlenül magas szintű könyvtáros-, könyvtárostanárr-képzésre van szükség.

A téma aktualitását és fontosságát jelzi az is, hogy egyre több speciális szemináriumot, kongresszust, továbbképzést szerveznek ez ügyben (Rencontres Formist, LILAC, Nordinfolit, UNICA stb.), amelyet blogokkal is kiegészítenek (Formist Information, ALFIN stb). A tanulmány nyomdába adásáig a 2006. évi nyári UNICA (Network of Universities from the Capitals of Europe) volt az ilyen utolsó európai rendezvény.

(Pajor Enikő)

07/083

LUZIUS, Jeff - ARD, Allyson: Leaving the academic library = J.Acad.Libriansh. 32.vol. 2006. 6.no. 593-598.p. Bibliogr. a jegyzetekben.

Volt egyetemi könyvtári dolgozók további pályája

Egyetemi könyvtár; Felmérés; Könyvtárosi hivatás

Mostanában sok szó esik világszerte a könyvtárosi pálya gondjairól: a hatékonyabb könyvtárostoborzásról és a tapasztalt munkatársak megtartásáról egyaránt. Az amerikai Felsőoktatási és Tudományos Könyvtárak Egyesülete, az ACRL egyik munkacsoportja is az egyik legfontosabb kérdésnek tartja.

Számos kezdeményezés született már a jelentkezők és a szükséges szakemberek száma közötti aránytalanság megszüntetésére, így pl. az IMLS (*Institute of Museum and Library Services*) jelentős forrásokat mozgósító jövőorientált programja (*Recruiting and Educating Librarians for the 21st Century*), illetve az ACRL 2002-ben közreadott fehérkönyve. A figyelem ugyan elsősorban a tehetséges jelentkezőkre irányul, de legalább ennyire fontos a gyakorlott könyvtárosok megtartása a pályán (és még olcsóbb is!). A pályaelhagyók zöme a nyugdíjba menők közül kerül ki, de az amerikai felsőoktatási könyvtárakban dolgozók átlagéletkora is igen magas: az előrejelzések szerint 2010 és 2020 között kb. 45%-uk fogja betölteni a nyugdíjkorhatárt, amivel (a jelenlegi szakképzés révén) a 2015 és 2019 között végzősök száma nem fog lépést tartani.

A tanulmány a pályaelhagyás és pályamódosítás szakirodalmának áttekintése után azt a kérdőíves felmérést ismerteti, amit a minta kicsisége ellenére (tizennyolc egykor egyetemi vagy főiskolai könyvtárban dolgozó szakembert kérdeztek meg) az okok feltárásához vezető út első állomásának tekintenek. A tizenöt pontból álló kérdőívre tizennyolc értékelhető válasz érkezett, amelynek eredményei az alábbiakban összegezhetők:

- A pályaelhagyók zöme (44,4%) a rossz munkakörülményekre hivatkozott (döntésüket a beosztás, illetve a munkahelyi vezető miatti elégedetlenségük motiválta), a többi válaszban az alacsony bérek (és juttatások), a munkával/beosztással való elégedetlenség, az előmenetel hiánya, a szakterület alacsony elismertsége, továbbá személyes vagy egyéb okok szerepeltek.
- Az új munkahelyek eltérőek: sokan oktatói vagy vezetői státuszban a felsőoktatásban maradtak, míg mások jogi vagy informatikus pályára mentek.
- Sokan (44,4%) jobban kedvelik jelenlegi foglalkozásukat, mint a régit, csupán 16,7% jelezte, hogy jobban kedvelte a könyvtárosi

munkát (11,1% bizonytalan volt a preferenciát illetően).

- Az új pályához szükséges ismeretek megszerzéséről a többség (61,1%) úgy nyilatkozott, hogy már rendelkezett ezekkel, míg a többi éppen azért lépett ki a könyvtárból, hogy tanulhasson (mesterfokozat, MBA-végzettség, doktorátus stb. megszerzése).
- Valamennyien úgy nyilatkoztak, hogy a könyvtárban töltött évek sokat segítenek új munkahelyükön.
- Az esetleges visszatérésről 44,4% azt írta, hogy jobb feltételek esetén visszatérne a pályára, míg ugyanennyien nemmel válaszoltak (11,1% nem válaszolt).

E rövid felmérés is igazolta, hogy szakmánk sorban veszti el tapasztalt könyvtárosait. Az okok arra is rávilágítanak, hogy a kiszemelt vezetők felkészítésén, képzésén nagyon sok múlik: nem elegendő a rangidősek automatikus előléptetése. (Vannak jó vezetőképző programok, de sokkal többre lenne szükség.) Fontos volna a kilépőkkel folytatott interjúk szorgalmazása és folyamatos értékelése is, így az okok is feltárhatóak, a könyvtárosok megtartására tett erőfeszítések pedig megalapozhatók lennének. ugyanis ha tisztában vagyunk a problémával, megfelelő megoldásokat lehet kialakítani a szakemberek megtartására.

(Murányi Lajos)

07/084

TRUCCOLO, Ivana - VIDALE, Claudia [et al.]: Riconoscimento del profilo professionale del bibliotecario documentalista in sanita = Boll.AIB. 46.vol. 2006. 3.no. 221-232.p. Bibliogr. 36 tétel.

Res. angol nyelven

Az orvosi könyvtáros szakmai profilja

Könyvtárosi hivatás; Szakkönyvtár - orvostudományi

Az orvosi könyvtáros szerepe világszerte széles körűen elismert; az IFLA-ban külön szekciójuk van, az amerikai *Medical Library Association* 1898 óta működik, Európában pedig 1988-ba tartotta első nemzetközi összejövetelét az *European Association for Health Information and Libraries*.

Olaszországban a történelmi könyvtáregyesület (AIB) és az 1983-ban alakult dokumentációs egyesület (*Associazione italiana documentazione avanzata* – www.aidaweb.it) mellett 2002-ben formálisan is megalakult az egészségügy könyvtárosainak és dokumentációs szakembereinek egyesülete (*Bibliotecari documentalisti della sanità*). Fő célkitűzése, hogy méltó elismerést szerezzen a orvostudományi-biológiai környezetben végzett információterjesztő és azt támogató tevékenységnek, hogy az egészségügyben dolgozókat az információs források intelligens használatára oktassa. Ugyancsak alapvető célja, hogy javítsa az egészségügyi szolgáltatásokat az állampolgároknak az egészségügyi információkhoz való jogának teljes megvalósításán keresztül. Az egyesület 2002-ben felmérést végzett az egészségügy területén dolgozó könyvtárosok, dokumentációs és tájékoztatási szakemberek körében. Első eredményként az orvostudományi-biológiai könyvtárakban dolgozók rendkívüli heterogenitása emelhető ki. A felmérés alapján az orvosi könyvtáros fő feladatai (melyeket jogszabály, vagy irányelv még nem ismert el) az alábbiakban foglalhatók össze:

- a meglévő és virtuális dokumentumok (ma a piacon mintegy 1000 orvostudományi-biológiai adatbázis kapható) szervezése, kezelése és összegyűjtése;
- a felhasználók irányítása (orientálása) az információforrások kiválasztásában és használatában, képzés formájában is, a távoktatási módszerek felhasználásával is;
- az információs struktúrák közötti kooperáció és integráció a dokumentumok beszerzésének és a források megosztásának gazdaságossága érdekében (konzorciumok, könyvtárközi cse-

re, közös katalógusok és dokumentumellátás stb.);

- a minőségi információtartalmak kiválogatása a különböző olvasók (orvos, ápoló, kutató, beteg) számára;
- információszervezés és információnyújtás a páciensek és a polgárok számára, hogy tájékozottak legyenek az egészségügyi szolgáltatások terén;
- a tudományos kutatások értékelése a könyvtártudomány és a bibliometria által kidolgozott módszerek és paraméterek segítségével;
- hozzájárulás az egészségügyi környezet integrált informatizációjához, a közismert terminológiákat használó és barátságos felhasználói felülettel rendelkező rendszerek alkalmazása révén.

(Mohor Jenő)

07/085

KNOWLTON, Sean Patrick - IMAMOTO, Becky: Recruiting non-MLIS graduate students to academic librarianship = *Coll.Res.Lib.* 67.vol. 2006. 6.no. 561-570.p. Bibliogr. a jegyzetekben.

Nem könyvtár szakon végzett hallgatók egyetemi könyvtári munkakörökben

Egyetemi könyvtár; Könyvtáros -felsőfokú; Könyvtáros-utánpótlás

Az Egyesült Államokban (is) gondot okoz olyan kvalifikált szakemberek toborzása, akik egy-egy tudományterületen megfelelő ismeretekkel, illetve megfelelő idegennyelvtudással rendelkeznek, és a felsőoktatási könyvtárakban alkalmazhatók. Az amerikai Felsőoktatási és Tudományos Könyvtárak Egyesülete, az ACRL egyik munkacsoportja (*Focus on the Future task Force*) 2002 novemberi állásfoglalása a felsőoktatási könyvtárak egyik legfontosabb feladatának nevezte a könyvtárosok toborzását, képzését és megtartását, egyben felhívta az egyetemek figyelmét a

könyvtáros pálya propagálására és a munkaerő-toborzásra.

Ennek nyomán a *Boulder Libraries* (University of Colorado) és az egyetem tanári programja (GTP) egy olyan ösztöndíjprogramot dolgozott ki, amely a végzős diákokat arra ösztönözheti, hogy a könyvtáros pályát válasszák. A program első fordulója 2005 januárjában indult öt kiemelkedő képességű végzős diákkal és öt könyvtáros mentorral.

A tanulmány a program létrejöttét és lebonyolítását, az egyetemi könyvtár (BL) és a GTP együttműködését, valamint az első szakasz eredményeit ismerteti részletesen, és hasonló kezdeményezéseket sürget. A program célja az volt, hogy a jelentkezőket

- 1) bevezesse a könyvtárosi tevékenységbe,
- 2) bemutassa az egyetemi könyvtár munkáját és az alkalmazási feltételeket, és
- 3) megfelelő képzettségű ösztöndíjasokat nyerjen meg az egyetemi könyvtár számára, első sorban a mesterfokozat megszerzését követően.

Az ösztöndíjkeret a kurzusra 2500 dollár volt fejenként, amit az egyetem szakmai vezetése biztosított (*Prevost's Fellowship*). A mentorok önkéntes alapon vállalták a diákok segítségét. A tizenkilenc jelentkező között 14 nő és 5 férfi volt (köztük 6 PhD-hallgató, de ők nem kerültek kiválasztásra). A legtöbb jelölt nyelv- és irodalom szakos volt (11), illetve valamilyen társadalomtudományi szakot hallgatott (7), egy pedig földrajzos volt. A kiválasztás írásbeli pályázatok alapján történt. A jelöltek megjelölhették, a könyvtár melyik részlegében kívánnak dolgozni (egy a tájékoztató pultnál, ketten a tájékoztatási és oktatási részlegben, egy a katalógizáló osztályon, egy pedig a különgyűjteményekben teljesített szolgálatot rendszeresen).

A kurzus végén a tapasztalatokat mind a pályázók, mind a mentorok írásban értékelték, illetve javaslatokat tettek (így pl. a többi ösztöndíjas napi tapasztalatairól való informálódás merült fel igényként). Ezek alapján elmondható:

- szükség van arra, hogy a hallgatók a jövőben mélyebb könyvtártudományi ismeretekre is szert tegyenek;
- mindegyik ösztöndíjas egyetemi könyvtárban szeretne majd elhelyezkedni (egyikük már részt is vesz egy távoktatási programban, ketten pedig már jelentkeztek könyvtár szakra);
- a program sikeres volt, s a második szakasz is elkezdődött 2005 őszén;
- az ösztöndíjprogram mintául szolgálhat a szakembertoborzásokhoz a többi egyetemi könyvtárban is.

(*Murányi Lajos*)

Lásd még 87, 134

Oktatás és továbbképzés

07/086

JENNERICH, Elaine Z.: The long-term view of library staff development. The positive effects on a large organization = *Coll.Res.Libr.News.* 67.vol. 2006. 10.no. 612-614.p. Bibliogr.

Továbbképzési programok pozitív hatásai a nagy-könyvtárakban

Személyzet; Továbbképzés

Mennyiben más a továbbképzési program egy nagy könyvtárban? – teszi fel a kérdést a University of Washington Libraries (UWL) továbbképzési programjáért felelős munkatársa. Az UWL-ben már tíz éves múltra tekint vissza ez a program, melynek teljes munkaidőben foglalkoztatott koordinátora, részmunkaidős diák alkalmazottja és önkéntes hálózati koordinátora van, továbbá egy könyvtárosokból álló tanácsadó bizottság is segíti a munkát. (Nemrég napi négy órában újabb szakember kapcsolódott be a munkába, a koordinátor pedig igazgatói státust kapott.)

A program komoly, stabil költségvetéssel rendelkezik – külön keretet biztosítanak az utazási költségekre. (A könyvtárosok közel 76%-a vesz részt évente legalább egy továbbképzésen). A program sokszínű, helyet kap benne

- az új munkatársak felkészítése,
- vannak könyvtárban szervezett foglalkozások, workshopok,
- az olvasószolgálatosok képzése,
- egyéb képzések (pl. egyetemi számítógépes tanfolyamokon, elektronikus távoktatásban való részvétel stb.),
- konzultációs szolgáltatások (coaching stb.),
- szervezetfejlesztési kezdeményezések segítése és koordinálása (stratégiai tervezés, a kommunikáció fejlesztése),
- ergonómiai egészségfejlesztés,
- ösztöndíjprogram a diákalkalmazottak számára és
- semleges forrás egyéni és részlegkeretben bonyolított továbbképzésre.

A spektrum egyik felén azok találhatók, akik teljesen megváltoztak a tanultak nyomán, és beépítették napi tevékenységükbe ezeket a technikákat és megoldásokat, a másikon pedig azok, akik alig élnek a továbbképzési lehetőségekkel. Ezeknek a programoknak a hosszú távra szóló hatását nem szabad lebecsülnünk: sokkal hatásosabb és mélyrehatóbb, mint bárki gondolná.

A továbbiakban a szerző a továbbképzési program hozadékát veszi sorra:

- bővíti az új munkatársak tapasztalatait,
- javítja a belső és külső olvasószolgálatot,
- elősegíti a várakozásokat / csökkenti a félelmeket,
- javítja a csoport-kommunikációs képességeket,
- eszközöket biztosít a problémák kreatív kezeléséhez,
- az egyetem számára értékes munkatársakat biztosít,
- tudatosítja az egyéni fejlődés szükségességét,
- növeli a bizalmat a szervezeten belül.

Az eredmények csak fokozatosan érnek be a nagy intézményekben, de a sikerhez folyamatos erőfeszítésekre és következetes odafigyelésre van szükség. (A cikk teljes szövege elérhető a <http://www.ala.org/ala/acrl/acrlpubs/crlnews/backissues2006/november06/staffdev.htm> címen.)

(Murányi Lajos)

07/087

PASZKO, Artur: Awans zawodowy w bibliotekach publicznych. O potrzebie i możliwości zmian = Poradnik Bibl. 2006. 10.no. 12-16.p.

Szakmai előmenetel a közkönyvtárakban – a változások szükségességéről és lehetőségeiről

Könyvtárosi hivatás; Könyvtárosképzés, dokumentálóképzés; Közművelődési könyvtár; Továbbképzés

A könyvtári szakmai előmenetel szabályozásának problémája évek óta foglalkoztatja a lengyel könyvtáros társadalmat. A vélemények több ponton találkoznak. Egyfelől mindenki egyetért abban, hogy bár a törvényi szabályozás a megfelelő képzettség megszerzésétől teszi függővé a könyvtárosi pozíció betöltését, nem kötelezi a könyvtárosokat arra, hogy tovább képezzék magukat, holott szükséges volna, hogy a könyvtárosok a szakmában eltöltött életük során folyamatosan tökéletesítsék szaktudásukat. Másfelől szükséges egymástól különválasztani a szakmai előmenetel lépcsőfokait és a könyvtárban betöltött funkciókat, amelyek a jelenleg érvényben lévő szabályozásban gyakorta keverednek egymással. Harmadrészt a szakmai előmenetel szabályozása maga után vonja a könyvtárban betölthető funkciók normalizálását. Végül, de nem utolsósorban a szakmai előmenetel mérlegelése során figyelembe kell venni, hogy a könyvtáros milyen mértékű aktivitást mutatott szaktudása tökéletesítése terén, milyen szakmai kompetenciával rendelkezik, milyen minőségű munkát végez.

A cikk szerzője javasolja, hogy az előmenetel lépcsőfokait és a könyvtári funkciók (tisztviselés) kérdését egymástól különválasztva kezeljék, valamint hogy a kérdéskörön belül ne foglalkozzanak a könyvtárak adminisztratív és technikai személyzetével. Javasolja továbbá a tudományos könyvtárakban dolgozó, tudományos pozíciókat betöltő diplomás könyvtárosok szakmai előmenetele során a felsőoktatási titulusok (tanársegéd, adjunktus, professzor) alkalmazását.

Az előmenetel javasolt lépcsőfokai a következők:

1. könyvtáros asszisztens: legalább középfokú szakmai képzéssel kell rendelkeznie, ellenkező esetben a könyvtár szerződésben kötelezi, hogy a munkakezdést követő két éven belül megszerzi a képzést; csak olyan könyvtárban alkalmazható, ahol rajta kívül legalább egy könyvtáros is dolgozik;

2. könyvtáros: a pozíció betöltéséhez felsőfokú képzés, valamint legalább kétéves könyvtári gyakorlat szükséges; szakképzettség hiánya esetén szakmai tanfolyamon kell részt vennie; a felvételéről egy kijelölt bizottság dönt, mérlegelve, hogy rendelkezik-e az adott állás betöltéséhez szükséges kompetenciával;

3. „senior könyvtáros” (lengyelül: „starszy bibliotekarz”): felsőfokú könyvtárosi szakképzéssel vagy posztgraduális informatikus-könyvtárosi végzettséggel, valamint legalább öt éves könyvtári gyakorlattal kell rendelkeznie; a felvételéről döntő bizottságnak mérlegelnie

kell, mennyire alkalmas az önálló könyvtárosi pozíció betöltésére, a könyvtár tájékoztató apparátusának (katalógusok, adatbázisok stb.) kezelésére, karbantartására stb.

4. könyvtárőr (custos): mester fokozatú könyvtári szakképzéssel vagy posztgraduális informatikus-könyvtárosi végzettséggel, valamint legalább tízéves könyvtári gyakorlattal kell rendelkeznie; a felvételéről döntő bizottságnak mérlegeléskor arról kell döntenie, hogy rendelkezik-e a senior könyvtárosoktól megkövetelt kompetenciákon túl a könyvtár, illetve a könyvtári hálózat többi dolgozójával való együttműködés készségével, vezetői készségekkel, legalább kettő, a könyvtártudomány vagy az információ-tudomány fontosabb kérdéseivel foglalkozó – valamely tudományos vagy szakfolyóiratban – megjelent publikációval, valamint megfelelő kitekintéssel a könyvtári internetes szolgáltatások lengyelországi és nemzetközi helyzetére stb.

A szabályozásnak ezt a rendszerét természetesen érdemes volna minél szélesebb körben, minden könyvtári típusra vonatkozóan kiterjeszteni.

(Dancs Szabolcs)

Lásd még 82

Szabványok, normatívák

Lásd 107

Könyvtárak és tájékoztatási intézmények

Nemzeti könyvtárak

07/088

Helsingin yliopiston kirjasto Kansalliskirjasto = Kirjastoletti. 98.vsk. 2006. 5.no. 29.p.

A Helsinki Egyetemi Könyvtár új neve: Finnország Nemzeti Könyvtára

Feladatkör; Nemzeti könyvtár

A finn köztársasági elnök 2006 nyarán erősíti